

A CUSTODIA DO TERRITORIO EN GALIZA

SITUACIÓN E PERSPECTIVAS

Ramsés Pérez e Virxinia Rodríguez

Con motivo da realización do I Encontro galego de Custodia do Territorio e da recollida das fichas coas iniciativas de custodia das entidades participantes, elaboramos un primeiro inventariado galego de iniciativas de custodia que resume a situación desta figura de conservación do territorio en Galiza. Neste artigo presentamos algúns aspectos destacados deste traballo. O obxectivo do inventario é facilitar a difusión do concepto, as experiencias existentes, e servir de manual para aquelas persoas e entidades que queiran iniciarse na custodia.

METODOLOXÍA

Nun primeiro momento deseñouse unha ficha estándar. Tentamos que boa parte dos ítems do formulario fosen semellantes aos recollidos no 2º *Inventario de Iniciativas de Custodia do Territorio do Estado Español*, elaborado pola Plataforma de Custodia del Territorio en Abril de 2010, incorporando outros que consideramos acaídos como, por exemplo, os logros acadados e as dificultades atopadas nas distintas iniciativas.

Na segunda fase elaborouse unha primeira base de datos das distintas entidades que desenvolven proxectos de custodia en Galiza coas que mantivemos contacto para facilitar o cumprimento do formulario. Unha vez analizados os datos recibidos, fíxose o Primeiro Informe de Custodia do Territorio en Galiza, como foto fixa da situación actual (2011) e punto de referencia para avaliar a evolución en anos vindeiros. Non podemos obviar a dificultade para conseguir algúns datos ou mesmo a imposibilidade de contactar con algunhas entidades.

SITUACIÓN DA CUSTODIA EN GALIZA

Presentamos a continuación algúns datos máis relevantes. Os datos referidos aos anos 2008 e 2010 proceden do 2º *inventariado de iniciativas de custodia do territorio español* da Fundación Biodiversidad.

- Superficie custodiada

É de 3.757 Ha, o que supón un incremento de preto do 86% de superficie respecto ao ano 2008. O considerábel aumento pode deberse á maior exhaustividade na recollida e rexistro das iniciativas galegas, fundamentalmente, pola nosa proximidade e maior coñecemento da realidade galega fronte o inventario estatal. A superficie total custodiada en Galiza seguramente chegue ás 4.000 Ha, se lle engadimos outras iniciativas de

A AGCT custodia carballeiras termófilas no Morrazo que albergan interesantes poboacións de morcegos forestais, entre elas, a única poboación reprodutora coñecida en Galiza de *Myotis bechsteinii*.

custodia non contempladas en senso estrito, como poden ser as hortas urbanas. Tampouco se incluíron neste cómputo de superficie os acordos vinculados á CEMMA (toda a costa galega) nin ao Proxecto Ríos (todos os ríos galegos). No Proxecto Ríos só se teñen en conta as iniciativas do río Tea e o Proxecto Castieixas.

Entendemos que a idiosincrasia galega, extensíbel ao noroeste peninsular e reflectida no minifundismo, imposibilita unha comparación co resto da Península en número de hectáreas custodiadas. Así, unha parcela custodiada en Andalucía, Extremadura ou Alentejo, de extensións

FICHA DE ACORDOS

ENTIDADE DE CUSTODIA	NOME DA FINCA	CONCELLO	TAMAÑO
ADEGA	Corna	Pobra do Caramiñal	8,5 has
	Eira da Xoana	Agolada	1 has
	Fragas Galegas	Agolada	0,5 has Chousa Nova
	Reboleiras	Montederramo	3has
	Custodia Fluvial Ulla-Umia-Lérez	A Estrada, Caldas de Reis, Cuntis, Catoira, Cerdedo, ForcareiMoraña, Pontecesures, Portas, Valga	En proxecto
AGCT	Carballeiras Ancares	As Nogais Cervantes e Pedrafitas	300 has
	Carballeiras Terra Cha	Cospeito e Rábade	2 has
ANABAM*	Chans (Trega)	A Guarda	1 ha
CEMMA		Toda a costa	-
Custodia Alto Ulla	9 parcelas	Agolada, Antas de Ulla, Monterroso, Palas de Rei, Santiso	400 has
Drosera	Sorretas	Marín	0,16 has
	Casa da Veiga	Chantada	-
	Igrexa de San Xoán do Freixo	As Pontes	-
Fragas do Mandeo	Lagoa de Sobrado	Sobrado	4,4 has
Fontaiña	Cabo do Mar, Xunqueira do Lagares e Praias de Fonteiña-Baluarte	Vigo	7 has
Mar de Lira		Lira e Carnota	2.074 ha
Numenios	Fincas Terra Cha	Cospeito	29 has
Proxecto Ríos	Proxecto Tea	Mondariz	30 has
	Castieixas	Montederramo	1,3 has
Monte cabalar	Monte Cabalar	A Estrada	720 has
Rainha Lupa	Agra de Quilmas	Carnota	25 ha
Ridimoas	Varias	Beadé	150 has
Vaipolorio	Río Gafos	Pontevedra	-
Total 15	33		3.756,86 has

latifundistas, pode supoñer a totalidade da superficie custodiada en Galiza.

- Número de entidades e acordos de custodia

Neste primeiro inventario galego recolleemos un total de 15 entidades de custodia, que supera en número as unicamente 6 entidades galegas rexistradas no inventario da Fundación Biodiversidad. Aínda que temos constancia da existencia doutras entidades, non fomos quen de conseguir que envasen os seus datos. Con elas a cifra total de entidades de custodia en Galiza podería acadar a vintena.

Por outra parte, o número de acordos de custodia en 2011 acada os 33, aos que habería que engadirlle outras iniciativas vinculadas á custodia urbana (hortas urbanas) ou ao Banco de Terras (BANTE-GAL).

- Ámbito e tipoloxía das entidades

Das 16 entidades de custodia, 6 son de ámbito galego, 9 de ámbito local e só unha ten ámbito estatal, aínda que polo momento só ten proxectos no noso país. A maioría delas son ONG de carácter ambiental e asociacións. Tamén son entidades de custodia unha comunidade de montes, unha cooperativa e a Fundación Comarcal Ulloa-Deza, hoxe baixo o paraguas do AGADER (Axencia Galega de Desenvolvemento Rural), tras desaparecer as fundacións comarcais en 2007. O Banco de Terras, dependente de Medio Rural, os Grupos de Desenvolvemento Rural, así como os concellos ou as universidades son tamén potenciais entidades de custodia do territorio.

É de destacar a escaseza de entidades de custodia públicas, nas que poderíamos enmarcar a concellos, deputacións ou consellarías. Concluimos pois que en Galiza a custodia está moi relacionada co movemento ecoloxista e conservacionista e que, polo tanto, aínda queda un amplo campo de expansión.

- Distribución dos acordos

No mapa que acompaña a este artigo pódese ver a distribución da custodia do territorio atendendo á súa implementación por provincias, comarcas ou concellos. En azul aparecen os concellos nos que temos constancia dalgunha iniciativa de custodia comezada ou en marcha. Nalgúns, como Agolada, Cospeito, Montederramo, Monterroso ou Palas de Rei hai máis de dous acordos.

Nº de hectáreas custodiadas en Galiza nos últimos anos.

Nº de entidades galegas que fan custodia nos últimos anos.

Nº de acordos de custodia en Galiza nos últimos anos.

Distribución das iniciativas de custodia do territorio en Galiza.

Son as comarcas da Ulloa, Os Ancares, Caldas e Tabeirós-Terra de Montes as que máis iniciativas acollen. A provincia menos prolífica en acordos de custodia é Ourense.

DIFICULTADES

As principais dificultades que se atoparon as entidades á hora de levar a cabo as súas iniciativas son:

- a) Económicas: a falta de financiamento é a maior dificultade. O descoñecemento ambiental das administracións galegas, nomeadamente das que teñen a competencia en conservación da biodiversidade, ou das entidades de aforro galegas pode ser un dos motivos do pouco investimento público que até agora se ten feito na custodia en Galiza. Isto levou a abandonar iniciativas interesantes e a facer inviábeis experiencias pioneiras no país. A crise tamén pode frear a expansión da custodia en Galiza nos próximos anos.
- a) Acceso ás parcelas e aos propietarios: É a segunda dificultade en importancia. O minifundio e a excesiva fragmentación das parcelas tamén dificulta a custodia.
- a) Descoñecemento e lentitude da administración: As entidades temos unha importante tarefa pedagóxica á hora de dar a coñecer as diferentes administracións e á cidadanía que é a custodia e que implica. Os continuos cambios do organigrama político e técnico das administracións tamén dificultan a divulgación do significado da custodia nestes eidos.

PROPOSTAS

No I Encontro galego de custodia apuntáronse algunhas ideas coa intención de ir superando estas dificultades como a de achegarse ás administracións e presentarles a custodia como unha oportunidade e demandar beneficios fiscais para aquelas propietarias e propietarios que asinen acordos de custodia, como incentivo para aumentar o número de parcelas custodiadas. Outras apostas foron dirixidas cara a crear un manifesto de custodia en Galiza, demandar unha liña de axudas anual ou bianual para este tipo de experiencias ou facilitar desde a Administración os datos sobre fincas e persoas propietarias involucradas en proxectos de custodia.

En definitiva, a custodia do territorio en Galiza preséntase como unha nova oportunidade de conservación do noso patrimonio e como un reto de traballo para un amplo abano de entidades.